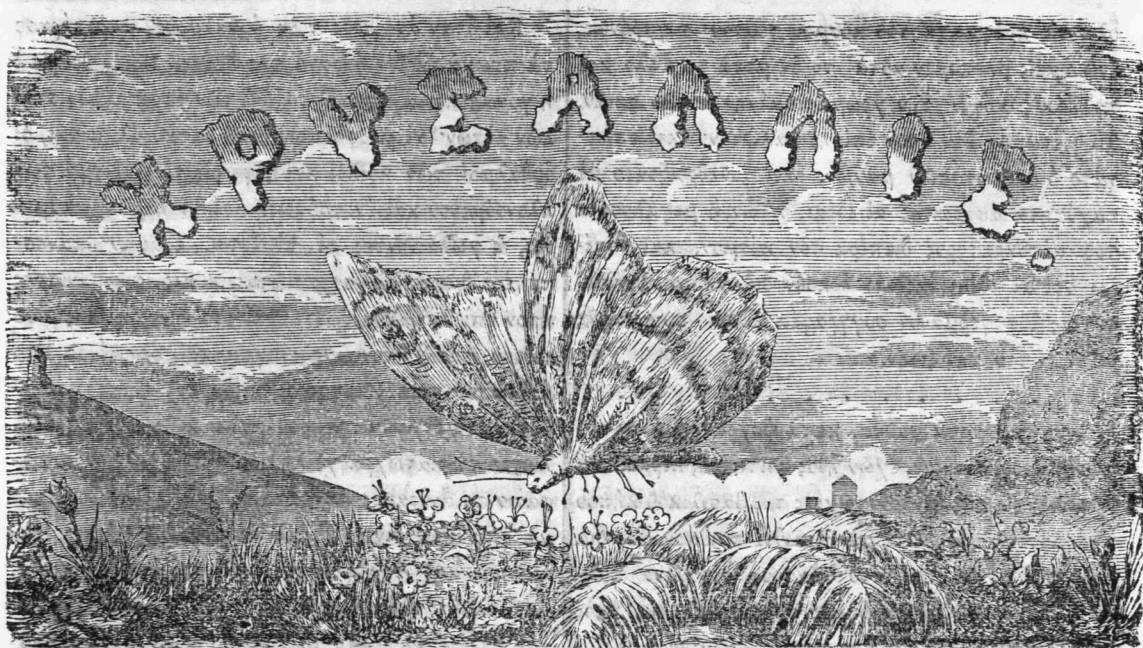

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ—ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ—ΠΟΙΚΙΛΙΑ.

ΤΟΜΟΣ Α'.

4 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1863.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 5.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΠΟΙΗΤΩΝ.

Α'.

ΕΡΡΙΚΟΣ ΕΪΝΟΣ (Heinrich Heine).

(Συνέχεια, και τέλος. Ίδε φυλλάδ. 4)

VI.

Ἀλλὰ τί ἐφάνη εἰς τὸν ἐνθουσιώδη νεανίαν ὅτε εἶδε τὸν αὐτοκράτορα, ὅχι πλέον τὸν αὐτοκράτορα ὃν ἀνεκάλουν οἱ ἥχοι τοῦ τυμπάνου τοῦ παιδαγωγοῦ του, ἀλλὰ τὸν αὐτοκράτορα αὐτοπροσώπως, τὸν θεὸν τῶν μαχῶν, τὸν ἥρωα τοῦ Αὐστερλιτζ, τὸν Ναπολέοντα εἰσερχόμενον θριαμβευτικῶς εἰς Δυσσελδὸρφ καὶ διασχίζοντα ἐπὶ τοῦ λευκοῦ τοῦ ἵππου τὰς δειροστοιχίας τοῦ βασιλικοῦ κήπου, ὅπου ἀστυνομικὴ διάταξις ἀπηγόρευε νὰ διαβαίνει τις ἐφιππος ἐπὶ προστίμῳ πέντε ταλλήρων! Πρέπει νὰ τὸν ἀκούτῃ τις ἐν ἐκστάσει ζωγραφίζοντα τὴν μαγευτικὴν ἐκείνην στιγμήν. «Τὰ δένδρα συγκεκινημένα ἔκλινον πρὸς τὴν γῆν ἐφ' ὅσον ὁ μέγας ἀνὴρ προὔχῳρει· αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου μετὰ δειλίας ἄμα καὶ περιεργίας παρειτέδυνον διὰ τοῦ πρασίνου φυλῶματος, καὶ ἐπὶ τοῦ κυανοῦ οὐρανοῦ ἐφαίνετο ἐναρ-

γῶς λάμπων χροτοῦς ἀστὴρ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔκυπτεν ἀφελῶς ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου του· μετὰ τὴν μίαν χεῖρα ἐκράτει τὰς ἰνίαις ἐσφιγμένας καὶ μετὰ τὴν ἄλλην ἐπληττε φιλικῶς τὸν τράχηλον τοῦ μικροῦ τοῦ ἵππου. Ἡ μαρμαρίνος χεὶρ του ἔστειλεν εἰς τὸν ἥλιον, χεὶρ ἰσχυρά, ἡ μία ἐκ τῶν δύο χειρῶν αἱ ὁποῖαι ἐδάμασαν τὴν ἐπτακέφαλον ὕδραν τῆς ἀναρχίας καὶ ἐκανόνισαν τὴν μονομαχίαν τῶν λαῶν καὶ ὅμως ἡ χεὶρ ἐκείνη ἐθώπευεν εὐμένως τὸν λαιμὸν τοῦ ἵππου. Ἡ μορφή του εἶχε τὸ χρῶμα ἐκεῖνο, ὅπερ βλέπομεν εἰς τὰς μαρμαρίνους κεφαλὰς τῶν ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν ἀγαλμάτων. Οἱ χαρακτῆρες ἦσαν εὐγενεῶς κανονικοὶ ὡς τῶν ἀγαλμάτων ἐκείνων καὶ ἀνεγίνωσκέ τις εὐκρινῶς ἐπ' αὐτῶν. «Οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.» Μειδιάμα ζωηρὸν ἐπλανᾶτο ἐπὶ τῶν χειλέων του καὶ ὅμως, μόνον νὰ ἐσύριζον τὰ χεῖλη ἐκεῖνα, ἡ Πρωσσία δὲν ὑπῆρχεν πλέον καὶ τὸ Βατικανὸν κατέβρεχεν· ἂν ἐσύριζον τὰ χεῖλη ἐκεῖνα, τὸ ἅγιον Ῥωμαϊκὸν κράτος ὀλέκλῃρον ἠδύνατο ν' ἀρχίσῃ νὰ χορεύῃ. Καὶ ὅμως τὰ χεῖλη ἐκεῖνα ἐμειδίον καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ἐμειδία ἐπίσης. Ὁ ὀφθαλμὸς ἦτο διαυγής, ὡς ὁ οὐρανός, καὶ ἠδύνατο ν' ἀναγινώσκῃ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἀνθρώπων· ἐβλεπε μ' ἐν τοῦ γοργὸν βλέμμα

ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου συγχρόνως, ἐνῷ ἡμεῖς βλέπομεν αὐτὰ τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ πολλάκις μόνον τὴν χρωματισμένην αὐτῶν σκιάν. Τὸ μέτωπον δὲν ἦτον ἐπίσης γαλήνιον· ἐκεῖ ἐπλαναῖτο ὁ δαίμων τῶν μαχῶν, ἐκεῖ συνθηροῦζοντο μετὰ τὴν ἀστραπῆς αἱ ἰδέαι, δι' ὧν ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ αὐτοκράτορος διεπέρα τὸν κόσμον, καὶ νομίζω ὅτι αἱ ἰδέαι ἐκεῖναι ἤρουν διὰ τὴν χορηγήσασιν εἰς ἓνα γερμανὸν συγγραφεῖα ὕλην συγγραφῆς δι' ὅλην του τὴν ζωὴν.»

Ἔτη τινὰ μετὰ ταῦτα, κατὰ ψυχρὰν ἡμέραν τοῦ φθινοπώρου, νεανίας, ἔχων ἥθος φοιτητοῦ, περιεπάτει βραδέως εἰς τὰς δενδροστοιχίας τοῦ βασιλικοῦ κήπου τῆς Δυτοσελδόρφ. Ὅτε μὲν ἀπώθει παιδαριωδῶς διὰ τοῦ ποδὸς τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους συρόμενα φύλλα, ὅτε δὲ ἀνύψου πενθίμως τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς ἐξηραμμένους κλάδους τῶν δένδρων, οἵτινες μόλις ὑπεβάσταζον ἔτι ἰσχνὰ τινὰ φύλλα, καὶ ἀνέπλει πρὸς τὴν θεὰν ἐκείνην τοὺς λόγους τοῦ Γλαύκου πρὸς τὸν Διομήδην.

Οἷη περ φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν.

Φύλλα τὰ μὲν τ' ἀνεμὸς χαμάδι· χέει, ἄλλα δὲ θ' ὕλη

Τηλεθώσσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη.

Ὡς ἀνδρῶν γενεή ἢ μὲν φύει, ἢ δ' ἀπολήγει.

Κουρασθεὶς μετὰ μακρὸν καὶ μελαγχολικὸν περίπατον, ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς ξυλίνης ἐδρας, ὅπου εἰς εὐτυχέστερους καιροὺς εἶχε χαράξει τὸ ὄνομα τῆς ἡγαπημένης κόρης. Δυσκόλως ἡδυνήθη ν' ἀνέυρῃ τὴν προσφιλεῖν λέξιν *Berolin*, ὑπὸ τόσα ἄλλα ὀνόματα, νεωστὶ χαραχθέντα. Μικρὸν κατὰ μικρὸν παρεδόθη ὁλόκληρος εἰς τὰς σκέψεις ταύτας καὶ ἤρχισε ν' ἀναθαίνη τὸν ποταμὸν τῆς ζωῆς, ὅτε αἰφνης ὀπισθεν αὐτοῦ ἀντήχησαν φωναὶ συγκεχυμέναι, οἰκτεῖρουνται τὴν μοῖραν τῶν πτωχῶν Γάλλων, οἵτινες συνελήφθησαν εἰς τὸν πόλεμον τῆς Ῥωσσίας, ἀπήχθησαν αἰχμάλωτοι εἰς Σιθέριαν, καὶ ἐπανήρχοντο τότε εἰς τὴν πατρίδα, πενόμενοι καὶ ἡρωτηριασμένοι. Ὁ λογισμὸς τοῦ ἐπέταξε μετὰ τρόμου μυστικοῦ πρὸς τὴν θαυμασίαν ἱστορίαν τῶν στρατιωτῶν ἐκείνων, οἵτινες, πεσόντες τὴν ἡμέραν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἀνεγείρονται τὸ μεσονύκτιον καὶ μετὰ τὰ τύμπανα ἐπὶ κεφαλῆς, ὁδεύουσι πρὸς τὴν πατρίδα, ὡς λέγει τὸ θλιβερὸν καὶ γηραῖον ᾄσμα.

«Τὰ μεσάνυχτα ἐγείρονται τὰ ὄντα, πᾶς νεκρὸς καταλαμβάνει τὴν τάξιν του, τὰ τύμπανα κροτοῦσιν εἰς τὸ μέτωπον τοῦ στρατοῦ καὶ διαβαίνουσι πρὸ τῆς οἰκίας τῆς ὥραιας».

Καὶ ὅταν ἀνύψωσιν τοὺς ὀφθαλμοὺς, παρατήρησεν τὰ πτωχὰ ἐκεῖνα ὄρφανὰ τῆς δόξης. Ποῖον θέαμα! ἡ γυνὴ πενία διεφαίνετο διὰ τῶν ἐσχισμένων στολῶν αὐτῶν· αἱ μορφαὶ τῶν ἡσαν καταβεβλημέναι, οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν κοῖλοι καὶ λοφεροί, τὸ βάδιμά των κλονούμενον καὶ ἐν τούτοις, καίτοι ἡρωτηριασμένοι, ἢ χωλαίνοντες οἱ πλεῖστοι, ἔδαινον πάντοτε ἐρρύθμως ὡς στρατιῶται. Εἷς τυμπανιστὴς ἦτον ἐπὶ κεφαλῆς τῶν· ἐφαίνετο ἐξερχόμενος τοῦ τάφου, τὸσον ἦτον ὠχρὸς καὶ καταβεβλημένος. Ἦτο ἀνθρώπου σκιά καὶ ἐφόρει φαῖον καὶ ῥυπαρὸν ἐπενδύτην, εἶχε χροῶμα νεκροῦ καὶ πυκνὸς μύσταξ ἐκάλυπτε τὰ κάτωχρα χεῖλη του· οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐφαίνοντο ἀνθρακες ἐσθεςμένοι, ἐν οἷς διέμενον ἀκόμη σπινθηρές τινες, καὶ ἐν τούτοις ἀνεγνώρισε τὸν νεανίαν καὶ τὸν ἐκάλεσε σιμά του ἐπὶ τῆς χλόης. Ἐκεῖ ἔλαβε τὰ πληκτὰ μετὰ τὰς ἰσχνὰς τοῦ χεῖρας καὶ ἤρχισε νὰ κρούῃ τὸ τύμπανον· αἱ γείτονες λεύκαι ἐφρικίασαν εἰς τὸν ἦχον· ἔπαιζε τὸ ᾄσμα τῆς λαιμητόμου. Ἐκρουσεν ἐκ νέου τὸ τύμπανον καὶ ἡ ἡχὴ ἐπανελάβε γνῶριμον φωνήν, τὴν φωνὴν τῆς νίκης· ἀλλ' ἀνεπαισθήτως παρεισέφρε τόνος ἀπαίσιος ἐν μέσῳ τῶν εὐθύμων ἐκείνων τόνων· ἀπὸ τοῦ τύμπανον ἐπέτων ἦχοι, εἰς οὓς συνεχέστο ἡ ζωηροτέρα εὐθυμία καὶ τὸ βαθύτερον πένθος, ἐφαίνετο συγχρόνως νίκης παῖαν καὶ ἐπικήδειον ᾄσμα... ἦτον ἡ μάχη τῆς Μοσκώδας. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ φωνὴ τοῦ ὀργάνου ἐγένετο ἀσθενεστέρα καὶ ὁ τυμπανιστὴς μετεβλήθη βαθμηδὸν εἰς φάσμα· αἱ ἰσχναὶ τοῦ χεῖρες ἔτρεμον ὑπὸ ψύχους, ἐφαίνετο ῥεμβάζων καὶ δὲν ἔσχιζε πλέον τὸν ἀέρα διὰ τῶν πληκτρῶν του. Τέλος ἔτεινε τὸ οὖς, ὡς ἀκούων φωνὰς μακρυνάς· ἔπειτα παρατήρησεν τὸν νεανίαν ἀνησυχῶς, παραδόξως, ἱκετικῶς... ἔπειτα ἡ κεφαλὴ του ἐκλινεν ἐπὶ τοῦ τυμπάνου... Ὁ νεανίας ἐνόησε τὸ βλέμμα ἐκεῖνο, ἔσυρεν ἐν ἐγχειρίδιον ἐκ τῆς βιάδος του καὶ ἐτύπησε τὸ δέρμα τοῦ ὀργάνου.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία συνάντησις τοῦ μαθητοῦ καὶ τοῦ παιδαγωγοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ὁνείρων. Ἀλλὰ τὰ μαθήματα δὲν ἀπέβησαν μάταια καὶ, εὐτυχέστερος τοῦ Βύρωνος, ὁ Ἔϊνος ἔκρουσεν, ὡς ὁ τυμπανιστὴς Λεγράνδος, τὸ τύμπανον ἐν Γερμανίᾳ. Εἰς τὸν ἦχον τοῦ εὐθύμου τυμπάνου τοῦ ποιητοῦ αἱ ἀρχαὶ τοῦ 1789 εἰσέδυσαν ἐν τῇ φιλολογίᾳ, τὰ μεσαιωνικὰ φάσματα ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν, καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ αὐτοκράτορος, ὑβρίζουμένη καθ' ἑκάστην ὑπὸ μανιωδῶν ἐθνικῶν φιλοτιμιῶν, ἀνυψώθη ἐν ταῖς γερμανικαῖς φαντασίαις ὡς ἡ εἰκὼν τοῦ ἀναμυροφωτοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων.

VII.

ὡς συμβαίνει πολλάκις εἰς τὸν βίον τῶν ποιητῶν οἱ πρῶτοι στίχοι τοῦ ἔινου παρῆλθον σχεδὸν ἀπαράτηροι ¹. Ὁ ποιητὴς ἤρχισε νὰ ὁδοιπορῇ διὰ τῶν μυρίων πόλεων τῆς Γερμανίας, ὅπως παρηγορηθῇ διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν φιλολογικῶν του δοκιμιῶν καὶ, παραδοθεὶς ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ δικαίου ἦν υπερμέτρως εἶχε παρამελήσει ἐν Βερολίνῳ, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ροττίγγης. Ἀλλ' ἡ ψυχρότης τοῦ γερμανικοῦ κοινοῦ πρὸς τὸν ἄνδρα ὅστις ἔμελλε νὰ τιμῇ τὸ τοιοῦτον τὴν ἐθνικὴν φιλολογίαν, μετεβλήθη μετὰ τινα ἔτη εἰς ἐνθερμον ἐνθουσιασμόν, ὅμα ὁ ποιητὴς ἐδημοσίευσε καὶ πάλιν τὰς νεανικὰς στροφὰς αὐτοῦ ὑπὸ νέον τίτλον: *Τὸ βιβλίον τῶν ᾠμάτων*.² Ἰπὸ τὸν τίτλον αὐτὸν ὑπῆρξεν εὐτυχὴς καὶ τὰ ᾠματά του ἀνεγνώσθησαν ἀπλήστως καὶ διεκοινώθησαν εἰς ὅλους τοὺς φοιτητὰς τῶν πανεπιστημίων· ὁ ἔινος ἐχαιρέτηθη ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Γερμανίας, ὡς ὁ ἀξίος διάδοχος τοῦ Γάιτου καὶ τοῦ Σχίλλερου.

Εἰς ὅλοι οἱ νέοι ποιηταὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Βιβλίου τῶν ᾠμάτων* κατέστη ἔνοχος δύο ἐγκλημάτων προδοσίας κατὰ τῆς ποιήσεως. Ἐγραψε δύο τραγῳδίας τὸν *Αἰλιακὸν* καὶ τὸν *Ράτκλιν*, συρρηθείσας ἀνηλεῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς· συνελθὼν ὅμως ταχέως ἐκ τῆς πλάνης, μετενόησε διὰ τὸ ἐγκλημα του, καὶ περιέπαίξεν αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τὰς τραγικὰς του τερατολογίας.

Ὁ ἔινος, ὡς ὁ Βύρων, οὔτε κλασικὸς οὔτε ρωμαντικὸς εἶναι· ὁ ἀγγλὸς ποιητὴς ἐνόμιζεν ἑαυτὸν κλασικόν διότι ἐθαύμαζε τὸν Πλάτωνα καὶ εἰρωνεύετο τὸν Σαίξπηρον. Ἐξ ἐναντίας ὁ γερμανὸς ποιητὴς ἀνακράζει: « Ἐγὼ ἐφαλα τὸ τελευταῖον ᾠμα εἰς τὰ ἐλεύθερα καὶ ἑαρινὰ δάση τοῦ ρωμαντισμοῦ. » Καὶ ὅμως αὐτὸς ἐπέφερε τὸ θανάσιμον κτύπημα κατὰ τοῦ γερμανικοῦ ρωμαντισμοῦ ἐν ὀνόματι τῆς ἐλληνικῆς πλαστικῆς· αὐτὸς ἀνεξήτησε πανταχοῦ τὰ ἴχνη καὶ τὰ διαγράμματα τῆς ἀρχαίας καὶ θείας καλλονῆς. Ὁ Βύρων καὶ ὁ ἔινος δὲν ἀνήκουσιν εἰς οὐδεμίαν σχολήν· ἐξαρτῶνται μόνον ἀφ' ἑαυτῶν ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐμπνεύσεως, καὶ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν μεγαλοφυΐας· ἡ δὲ μεγαλοφυΐα αὐτῶν, ὡς εἴπομεν ἤδη, ἔχει πλείστας σχέσεις ἀναλογίας. Ἀν ὁ ἀγγλὸς ποιητὴς ζωγραφῇ ἑαυτὸν εἰς τοὺς ἥρας του, ὅπερ ἄλλως τε εἶναι χαρακτηριστικόν τῆς νεω-

τέρας ποιήσεως, ἂν ὡς Σιλδ-Αρόλδος, ὁ Κονράδος, ὁ Μάμφρεδ, ὁ Δὺν-Ζουάν, εἶναι ἀντίγραφα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πρωτοτύπου, ὁ ἔινος δὲν ἐνδίδει ὡς πρὸς τοῦτο εἰς οὐδένα. Εἴτε ψάλλει τὸν ἔρωτα εἰς τὸ *Intermezzo*, εἴτε δανεῖζεται τὴν μορφήν τῆς ἀρκτου Ἄττα Τρόλ, ὅπως σατυρίσῃ τὴν κοινωνίαν, εἴτε ψάλλει τὸν Χριστὸν, φαινόμενον ἐν μέσῳ τῶν ἀπείρων οὐρανῶν, τείνοντα τὰς χεῖρας καὶ εὐλογῶντα τὸν κόσμον, εἴτε περιγράφει τὴν κατὰπτωσιν τῶν μυρίων στηλῶν τοῦ ἰσλαμίου τῆς Κορδοῦης, παροργισμένου διότι κατέστη μητρόπολις καὶ ἐχρησίμευσεν ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν μισητὴν λατρείαν τοῦ Χριστοῦ, εἶναι πάντοτε ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος, ἀληθὴς καὶ φυσικὸς. Ὁ ἐραστὴς, ὁ μισάνθρωπος, ὁ εὐσεβὴς, ὁ ἄθεος, εἶναι οἱ διάφοροι τρόποι καθ' οὓς ἐξωγραφίθη μία καὶ ἡ αὐτὴ εἰκὼν. Ὡς ὁ Βύρων ὅστις δὲν ἐπαχείρησε μεγάλα ποιήματα. « εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν οὐδὲ ὁ Μίλτων ἀνεγινώσκετο » ὁ ἔινος ἔγραψεν ὀλιγοστίχους ποιήσεις διὰ τὸν αὐτὸν ἴσως λόγον, διότι θέτει τὰς ἐξῆς λέξεις εἰς τὸ στόμα τῆς θεᾶς *Hommonia*, πάτρωνος τοῦ Ἀμβούργου. « Ἐκεῖ, λέγει αὕτη πρὸς τὸν ποιητὴν, ἐπὶ τῆς κομωτικῆς μου τραπέζης, κεῖται ἀκόμη ἡ προτομὴ τοῦ προσφιλοῦς μου Κλόπστωκ, ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ ἤδη μοὶ χρησιμεύει μόνον διὰ νὰ κρεμῶ τοὺς νυκτικούς μου σκούφους. » Ὡς παρὰ τῷ ἀγγλῷ ποιητῇ, τὰ ᾠματά του, φέροντα πάντοτε τὴν σφραγίδα τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῆς μεγαλοφυΐας, ἦλθον εἰς τὸν νῦν του τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο ἐμπνεόμενα πάντοτε ἢ ἀπὸ ἐν ἀντικείμενον προσβάλλον αὐτὸν, ἢ ἀπὸ μίαν ἰδέαν ἥτις τὸν καταδιώκει, ἢ ἀπὸ ἐν γελοῖον ὅπερ καταδιώκει αὐτόν. Παρ' ἀμφοτέρους προεξάρχει ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν περιχάλυμμα, διότι καὶ οἱ δύο εἶναι καλλιτέχναι ὡς πρὸς τὸ ὕψος. Πολλάκις δ' ἐπίσης τὰ ποιήματά των παθητικὰ καὶ τρομερὰ κατ' ἀρχὰς τελεώνουσι διὰ μιᾶς ἀστείότητος. Τί εἶναι ὁ Μαζέππας τοῦ Βύρωνος; Ἐν ποίημα, μία σκηνὴ ἱστορικὴ, μία διήγησις; Εἶναι ἀδιάφορον τοῦτο. Οὐδέποτε πιστοτέρα ἀπεικόνησις, οὐδέποτε ἐπιτηδειότερον κράμα περιγραφῆς, πάθους καὶ ἀρμονίας ἐξωογόντος στίχους ποιητοῦ. Ὁ Μαζέππας, ἔργον μεγαλοφυῆς ἀπολλήγον εἰς μίαν ἀστείότητα, εἶναι τὸ ἀριστούργημα καὶ τὸ σύμβολον τοῦ Βύρωνος· ὁ δὲ Vitzliputzli τοῦ ἔινου τί εἶναι; Δὲν περιγράφεται· ἀλλ' ἀδιάφορον! εἶναι πάντοτε ποίημα φανταστικόν, παρὰδοξον φέρον φρίκην ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν· εἶναι σκηνὴ αἵματος καὶ τρόμου συμβαίνουσα εἰς τὸ Μεξικόν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός

1. 1822.

2. Das Buch der Lieder, Hamburg, 1827. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἡρῶμαι δέκα ἐκδόσεις ἕως τοῦ 1832.

ὑπὸ τὴν ζοφεράν λάμψιν μυρίων πνιγρῶν δάδων.

Τὸ ὁροπέδιον ἐφ' οὗ ἀνυψοῦται ὁ ναὸς τοῦ Vitzliputzli,¹ τοῦ μεξικανοῦ Ἄρεως, εἶναι φωτισμένος ὡς πρὸς ἑορτήν· δεξιόθεν τοῦ αἵματῆρου θεοῦ ἴστανται οἱ λαῖκοι, ἀριστερόθεν οἱ ἱερεῖς ἐστολισμένοι με πτερά ποικιλόχροα. Ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων βαθμίδων τοῦ βωμοῦ κάθεται συσπειρωμένοι γέροντες ἑκατονταύτης, ἄνευ πάγονος εἰς τὴν σιαγόνα καὶ ἄνευ κόμης εἰς τὸ κρανίον. Φέρει χιτῶνα πορφυροῦν, ἀκονίζει μάχαιραν καὶ τὴν ἀκονίζει μειδιών· ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν στρεφόμενος πρὸς τὸ μέρος τοῦ θεοῦ καμμῦναι τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὸ τέρας ἐννοοῦν τὸ αἵματῆρὸν ἐκεῖνο βλέμμα κινεῖ ἐκφραστικῶς τὰς βλεφαρίδας καὶ τὰ χεῖλη. Ἀλλὰ τὸ κύμβαλον ἀντηχεῖ ἤδη καὶ τὸ κέρας σημαίνει ἐπικηδεῖον... Συνοδία ἐξ ὀγδοήκοντα ἀνδρῶν ἀναβαίνει ἐπιπόνως τὰς βαθμίδας τοῦ βωμοῦ. Εἶναι ἡ συνοδία τοῦ θανάτου· εἶναι γυμνοὶ καὶ ἔχουσι τὰς χεῖρας δεδεμένας ὀπισθεν, κλίνουσι τὸ γόνυ πρὸ τοῦ φοβεροῦ εἰδώλου καὶ χορεύουσι χοροὺς ἀλλοκότους, ἀναπέμποντες κραυγὰς ὀδυνηράς. Ποῖος χορὸς καὶ ποῖαι φωναὶ! τὸν χορὸν ὀδηγεῖ ἡ βάσανος, ἡ βάσανος ἀποσπᾷ τὰς φωνὰς ἐκείνας!... εἶναι αἰχμάλωτοι Ἰσπανοί. Μουσικὴ καταχθονία, ἀληθὴς συμφωνία θηρίων, συνοδεύει τὰς κραυγὰς ἐκείνας τῆς ὀδύνης. Τελεῖται δοξολογία μεξικανικὴ.

Ἀλλ' ἰδοὺ! τὸ γερόντιον μετὰ τὸν πορφυροῦν χιτῶνα ἀνηγέρθη· εἶναι ὁ μέγας θυσιαστής ὅστις μέλλει νὰ παρασκευάσῃ βορὰν εἰς τοὺς ἱερεῖς τοῦ θεοῦ· μάχαιρα λάμπει ὑπὸ τὸ φέγγος τῶν πνιγρῶν δάδων καὶ τὸ αἷμα ῥέει ποταμηδόν... ἐνθ' οὐχὶ μακρὸν ἀπὸ ἐκεῖ, εἰς τὸ ἰσπανικὸν στρατόπεδον, οἱ δυστυχεῖς σύντροφοί τῶν σφαγομένων ἀφαιροῦσι τὰς περικεφαλαίας τῶν, ἀναπέμπουσιν ὕμνον ἐπιθανάτιον καὶ ψάλλουσι De profundis.

Καὶ ὅμως τίς θά τὸ πιστεύσῃ; τὸ ποίημα αὐτὸ μυριάκις τρομερότερον καὶ μυριάκις αἵματῆρότερον

1. Ὁ Vitzliputzli ἡ μᾶλλον ὁ Vitzliobchili, θεὸς μεξικανός, ἦτον ἑφορος τοῦ πολέμου καὶ τῆς παντικτῆς τέχνης καὶ ἐχηρσμοδότος· ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ αὐτοῦ ἤκμαζε πρὸ πάντων ἐν Μεξικῇ. Ὁ ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ ναὸς ἔκειτο εἰς τὴν κορυφὴν πυραμίδος ὕψηλοτάτης ἡ Icuallli· οὐδεμία ἄλλη θυσία πλὴν τῆς ἀνθρωποθυσίας ἦτον ἐπιτετραμένη. Παρίστων αὐτὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ ἐπιστηρίζομενον ὑπὸ σφαίρας κυανῆς, συμβόλου τοῦ οὐρανοῦ, φοροῦντα κράνος λαοκρατοῦστον, ἔχοντα μορφὴν τρομεράν, ὡς ὁ Μολὸχ τῶν Φοινίκων, καὶ κρατοῦντα μετὰ τὴν δεξιάν μὲν χεῖρα σαύραν, μετὰ τὴν ἀριστεράν δὲ τέσσαρα βέλη καὶ ἀσπίδα.

Ἡ σκηνὴ ἦν ζωγραφεῖ ἐνταῦθα ὁ ποιητής, συμβαίνει κατὰ τὰ 1529, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μοντεζουμά, βασιλέως μεξικανοῦ, ὃν ὁ Κόρτεζ ἤχηματώσει προδοτικῶς, καὶ ὅστις, ὡς γνωστὸν, ἀπέθανεν ἐκκουσθεὶς τῆς πείνης.

τοῦ Mazepa ἀπολήγει ἐπίσης εἰς μίαν ἀσειστότητα.

Ἐμέμφθησαν τὸν Βύρων· διότι κατέστησε κακοὺς συγχρόνως καὶ ἐξόχους τοὺς ἥρωάς του, οἵτινες εἶναι συνήθως ἀπεικονίσαις ἑαυτοῦ· τοῦτο ἀποδεικνύει ἔτι μᾶλλον ὅτι ὁ Βύρων, κλασικὸς διὰ τὴν πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τῆς ποιήσεως λατρείαν τοῦ, δὲν εἶναι τοιοῦτος καὶ ἐν τῇ ποιητικῇ του. Τὸ εἶδος τῆς ποιήσεως τοῦ Εἰνός, ἀσμάτια, παραδόσεις, μικρὰ διηγήματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, δὲν τὸν ἐκθέτει εἰς τὴν μομφὴν αὐτὴν, μολονότι φθάνει ἐνίοτε τὸν Βύρωνα εἰς τὸν κυνισμόν καὶ τὴν ἀκολασίαν, καὶ μολονότι φαίνονται ἀμφοτέροι λέγοντες ὡς ὁ Σατανᾶς τοῦ Μίλτωνος· «Κακόν, ἔστο τὸ καλόν μου!» Ἡ μόνη μομφὴ ἦν δύναται τις ν' ἀπευθύνῃ πρὸς τὸν γερμανὸν ποιητὴν εἶναι ἡ ἀσπλαγχνία του πρὸς τοὺς κακοὺς ποιητὰς, δυστυχεῖς ἐν Ἀπόλλωνι συναδέλφους του· τοῦτο ἦτον ἡ σκιά τοῦ φωτός του. Ἀργότερα ἀνεγνώρισε μόνος τὸ σφάλμα αὐτὸ, ἀλλ' οὐδεὶς τὸν εἶχε κατακρίνει διὰ τοῦτο, διότι καὶ ὅτε ἀκόμη εἶχεν ἄδικον καὶ ὅτε ἀκόμη ὁ προσβαλλόμενος ἦτο θυμὸς ἀξιολύπητον, πάντοτε ὁ Εἰνός ἐπληττεν ὡς ἀριστοτέχνης· Ἀπόλλων αὐτὸς ἐξέδαιρε Μαρσύας. Μήπως ὁ ξανθόκομος θεὸς δὲν κρατεῖ εἰς τὴν αὐτὴν χεῖρα καὶ τὴν χρυσὴν λύραν καὶ τὸ χαλκοῦν βέλος; Τέλος καὶ ὁ Εἰνός καὶ ὁ Βύρων, καὶ τοὶ γεννηθέντες ὑπὸ τὴν ὁμίχλην τῆς ἄρκτου εἶναι τέχνα τῆς μεσημβρίας· ἀμφοτέροι λατρεύουσι τὸν ἥλιον, τὰ ἄνθη, τὴν θάλασσαν, τὰς μεσημβρινὰς ἐκστάσεις καὶ ἡδονάς. Ἐχουσι κοινὰς τὰς ὁρέξεις, ὡς ἔχουσι περὶ τοῦ κοινὰ τὰ ἐλαττώματα· ἀμφοτέροι, ὡς ὁ γέρων Ὀράτιος, ἀγαπῶσι τὸν γλυκύν οἶνον καὶ τὰ καλὰ δειπνα. Ἀναγινώσκωμεν εἰς τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Βύρωνος· «ἐδείπνησα χθές εἰς τὸ Corso μετὰ τὸν Scrope Davis, γράφει ὁ ποιητής· ἀπὸ τὰς ἑξ ὥρας ἕως τὰ μεσάνυχτα ἐμεῖναιμεν εἰς τὴν τράπεζαν. Ἐπίαμεν οἱ δύο μίαν φιάλην καμπανίτου καὶ ἐξ Βορῶ. Οὐδεὶς ἐκ τῶν οἶνων αὐτῶν μοὶ κάμνει μεγάλην ἐντύπεισιν.» Ὁ Εἰνός δὲν ἀρκεῖται μόνον ν' ἀγαπᾷ τὸν οἶνον τοῦ Ῥήνου καὶ τὰ ὄστρεα, ἀλλὰ καὶ τὰ ψάλλει· «Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, διότι διὰ τοῦ παντοδυνάμου του γεννηθῆται ἐπλασε τὰ ὄστρεα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὸν οἶνον τοῦ Ῥήνου εἰς τὴν ξηράν. Αὐτὸς παράγει τὰ λειμόνια διὰ νὰ ποτίζωσι τὰ ὄστρεα! Ἄφες με μόνον, ὦ πάτερ! νὰ χωνεύσω καλὰ τὴν νύκτα ταύτην· ὁ οἶνος τοῦ Ῥήνου με καθιστᾷ τρυφερόν, διώκει ἐκ τοῦ στήθους μου πᾶσαν φροντίδα καὶ ἐμβάλλει ἐν ἐμοὶ ἀγάπην πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα σύμπασαν.»

Ἀφοῦ ὁ κλισικός Ὁράτιος ἔψαλε τὸν οἶνον τοῦ Φαλέρνου καὶ ἔπλεξε τὸν πανηγυρικὸν τοῦ σκοροῦ, δὲν πρέπει νὰ μεμφθῶμεν αὐστηρῶς τὸν παραδοξολόγον Ἕνιν διότι ἔπραξε τὸ αὐτὸ διὰ τὸν οἶνον τοῦ Ῥήνου καὶ διὰ τὰ ὅστρεα.

Τὸ *Βιβλίον τῶν ἀσμάτων* δύναται νὰ ὑποδιαίρεθῇ εἰς δύο μέρη, λίαν διακεκριμένα ἐπ' ἀλλήλων. Τὸ πρῶτον δύναται νὰ ἐπονομασθῇ, *Ποίησις τῆς Ἰδαμικότητος*, τὸ δεύτερον *Ποίησις τῆς Ἀπογοητεύσεως*· εἰς τοσαύτην ἀντίφασιν εὐρίσκονται πρὸς ἄλληλα. Πόσαι τρυφεραὶ σελίδες εἰς τὸ πρῶτον! φαίνονται γραφεῖσαι εἰς τὸν οὐρανὸν μίαν ἐκ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων καθ' ἃς ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἐνοῦνται εἰς ἀσπασμὸν ἀγάπης. Πόσαι πικραὶ σελίδες εἰς τὸ δεύτερον! Τὸ πονηρὸν Πνεῦμα φαίνεται τινίζον τὴν λύραν τοῦ ποιητοῦ καὶ ὄνειροπολοῦν τὴν παγκόσμιον καταστροφὴν. Πῶς ἡ πτέρυξ τοῦ ἀγγέλου μετεμορφώθη εἰς γαμψώνυχα δαίμονες; Εἰς ποίαν διπλὴν ἐπιβρόχην ὑπακούει ὁ ποιητὴς ὅταν γράφει τὸ *Intermezzo*, — ποίημα ἀρχέτυπον, συγχεόμενον ἐκ στεναγμῶν, ἐκ λυγμῶν, ἐξ ὀδυνηρῶν ὀνείρων, καὶ ἐκ κραυγῶν ἐνίοτε, συγχεομένων εἰς στροφὰς ἀπαραμίλλους, — καὶ ὅταν αἰφνης μεταβάλλει ὕψος καὶ ψάλλει τὰς καταστροφὰς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν ἀρχαίαν νύκτα, ἥτις ἀρχεται ἐκ νέου; Ποία τρομερὰ ἐμπνευσις τὸν κατέχει, ὅτε μᾶς δεικνύει τοὺς θεοὺς τοῦ βαρβάρου κόσμου λυμαιομένους τὸν χριστιανικὸν παράδεισον; Θεότητες ἄγριαι ὁρμῶσι κατὰ τῶν ξένων τοῦ θεοῦ ἁστεως, οὓς ἐξαισιῶς ἐξύμνησεν ὁ Δάντης· αἱ διάστεροι σκηναὶ τοῦ Ἰεχωῦδᾶ κατασχίζονται· οἱ ἀστέρες μεταβάλλονται εἰς κόνιν, ἣν παραφέρει ὁ ἀνεμος· ὅλοι οἱ δορυφόροι τοῦ θῶρος, οἱ *Gnomes*,¹ νάνοι τερατώδεις, οἱ χονδροειδεῖς *Kobolds*² κατανικῶσι τοὺς γλυκεῖς ἀγγέλους καὶ σχίζουσι τὰς μεταξίνους πτέρυγας τῶν. « Εἶδον τὸν καλὸν μου ἄγγελον, ἀνακράζει ὁ ποιητὴς, ἀσπαίροντα ὑπὸ τὸ γόνυ ἐνὸς *Kobold* καὶ ἔπειτα ὅλα ἐχάθησαν· ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπετέλεσαν ἐν ἀπεραντον ἐρείπιον καὶ ἔπειτα τὸ ἀρχέγονον χάος ἐπανήλθε. » Ἀλλὰ

διατὶ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς ἀποστασίας; διατὶ ἡ ζοφερά αὐτῇ ἀπελπισία τοῦ ψάλτου τῶν ἡδέων στόνων καὶ τῶν τρυφερῶν παραδόσεων, εἰς ἡλικίαν καθ' ἣν πάντα φαίνονται ῥόδινα;

Εἰς ἐν μικρὸν ποίημα, *Τὸ κοιμητήριον*, ἀποπνέον ἀνέκφραστον θέλητρον, ὁ ποιητὴς μᾶς δεικνύει τοὺς τεθνεῶτας ἐγειρομένους τὰ μεσάνυχτα ἐκ τοῦ τάφου τῶν καὶ διηγουμένους πρὸς ἀλλήλους τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου τῶν. Ὁ αἰδοῦς, οὗ ὁ τάφος ἐξέχει τῶν λοιπῶν, ἀνεγείρεται πρῶτος, κάθηται ἐπὶ τοῦ ἐπιταφίου λίθου, θίγει βιαίως τὰς χορδὰς κιθάρας καὶ ψάλλει μετὰ φωνῆς τρεμούσης. « Χορδαὶ κωφαὶ καὶ ἀπαίσιαι, ἐνθυμίσθε τὸ ἄσμα ἐκείνο ὅπερ ἄλλοτε σᾶς ἔκαμνε νὰ πάλητε; οἱ ἄγγελοι καλοῦσιν αὐτὸ οὐρανίαν ἡδονήν, οἱ δαίμονες δεινὸν καταχθόνιον, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἔρωτα! » Μόλις ἀντηχεῖ ἡ λέξις αὐτῇ καὶ ὅλοι οἱ τάφοι ἀνοίγονται· πληθος φασμάτων ἐξέρχεται, περιστοιχίζει τὸν ῥάψωδον καὶ ἀνακράζει ἐν χορῷ· « Ἔρως! ἔρως! ἡ δύναμις σου μᾶς ἐκοίμισεν ἐδῶ καὶ ἐκλείσας τοὺς ὀφθαλμούς μας· διατὶ μᾶς ἐξυπνᾷς ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός; » Καὶ ἕκαστον φάσμα ἀρχίζει νὰ διηγῇται τὰς συμφορὰς του καὶ τὴν αἰτίαν, ἥτις ἔφερον αὐτὸ ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ· καὶ τὰ πνεύματα εἰς πᾶσαν νέαν ἱστορίαν διαβρηνγνύονται ἡχηρῶς γελῶντα. Ὅταν δὲ ἐτελείωσαν ὅλοι, ὁ αἰδοῦς ψάλλει καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς κιθάρας. « Ἄλλοτε εἶχον ψάλλει ἐν ὠραίῳ ἄσμα, τώρα ἔπαυσεν ἐκείνο· ὅταν ἡ καρδία θραυσθῇ εἰς τὸ στήθος, τὰ ἄσματα φεύγουσι! »

Αἱ ὀλίγαι αὐταὶ λέξεις εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Ἕνιν, ἡ ἱστορία τοῦ φίλου του Μυσσέ¹, ἡ ἱστορία πάντων σχεδὸν τῶν ποιητῶν πάσης ἐποχῆς, διότι εἰς πάντας σχεδὸν ὁ ἔρως προσέφερε δάκρυα, στεναγμούς ἢ στέματα ἐξ ἀμαράντου. Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς ποιήσεως ὑπάρχει πάλῃ θανάσιμος, καὶ ὅτι ἡ γυνὴ ἀπέρχεται, ὅταν ἡ ποίησις ἐμπνέει τὸν ἐραστὴν τις. Μὴ γένητω νὰ μεμφθῶ τὰς γυναῖκας καὶ νὰ λησμονήσω, χάριν τῆς ἀστασίας, τῆς κουφότητος, ἢ τῆς θρασύτητος τινῶν ἐξ αὐτῶν, τὰς μεγάλας ἀφοσιώσεις καὶ τὰς εὐγενεῖς θυσίας, ἃς ἡ ἱστορία ἐναπεταμίευσεν καὶ αἱ ὁποῖαι θὰ μείνωσιν αἰώνιον μνημεῖον τῆς δόξης τοῦ φύλου τῶν. Εὐκόλως ὅμως θὰ ὁμολογήσῃ ἕκαστος ὅτι εἶναι

1. *Gnomes*, ὄντα φανταστικά, πλασθέντα ὑπὸ τῶν γνωστικῶν φιλοσόφων καὶ υἱοθετηθέντα ὑπὸ τῶν ποιητῶν· ὁ *Gnome Rubenzahl* εἶναι διασημώτατος ἐν Γερμανίᾳ.

2. Ὁ *Praetorius* εἰς τὸ σύγγραμμά του, *Antropodemas plutonicus* ἐκφράζεται ὡς ἐξῆς περὶ τῶν *Kobolds*· « Οἱ ἀρχαῖοι ἄλλο δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εἰπωσι περὶ τῶν *Kobolds* εἰμὴ ὅτι ἦσαν ἄνθρωποι ἀληθεῖς, ὅμοιοι τὸ σχῆμα πρὸς τὰ μικρὰ παῖδια, φέροντες μικρὰ ἐνδύματα ποικιλόχρᾳ· τινὲς προσθέτουσιν ὅτι φέρουσιν ἐν ἐγχειρίδιον ἐξερχόμενον ἐκ τῶν νεφρῶν τῶν καὶ διὰ τοῦτο εἶναι δυσειδέστατοι, τὴν θέαν, ὡς διατυπῆταντες ἄλλοτε τὸ σῶμά των διὰ τοῦ ἐγχειριδίου ἐκείνου. »

1. Ὁ Ἕνιν ἐν τῇ *Λαυρεντία* λέγει περὶ τοῦ Ἀλφρέδου Μυσσέ· « Ἡ Γεωργία Σάνδη, διὰ τὴν πεζογραφίαν καὶ ὁ Ἀλφρέδος Μυσσέ διὰ τοὺς στίχους ὑπερβαίνουνσι τοὺς γάλλους συγχρόνους των... » Οὕτως ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ *Πρόλογῳ* τῶν ἀσμάτων, ἐν τῷ πολιτικῷ ποιήματι *Ἡ Γερμανία*.

θλιβερόν νὰ βλέπη τις ποιητὴν ὡς τὸν Μυσσέ ἐπιζητοῦντα εἰς τὰ ὄργια τὴν λήθην τοῦ ἔρωτος μιᾶς γυναικὸς καὶ, ἐτι χεῖρον, τὴν γυναῖκα ἐκείνην ὑβρίζουσιν τὴν μνίμην τοῦ ἐραστοῦ τῆς καὶ ἀνορύσσουσιν βεβήλωσ τὸν νοπὸν ἐτι τάφον, ὃν εἶχον ποτίσει τὰ δάκρυα τῆς Γαλλίας. Ἐπίσης δ' εὐκόλως θὰ ὁμολογήσῃ ἕκαστος ὅτι εἶναι θλιβερόν νὰ βλέπη τις ἄνδρα ὡς τὸν Ἑρρίκον Ἕινον, ἐφ' οὗ ὁ θεὸς εἶχε δαψιλεύσει πάντα τὰ δῶρα, καλλονὴν, εὐφυΐαν, καρδίαν, ἱκανότητα, καθιστάμενον οἰκτρὸν παίγιον μιᾶς κόρης γερμανίδος ἥτις ἀφ' ἡνέωξε τὴν ψυχὴν του εἰς τὰς γλυκεῖας ἑσπρίδας αὖρας διὰ μυρίων ἀσπασμῶν καὶ θωπειῶν, κατέστη ἐπὶ τέλους μνηστὴ ἄλλου. Βεβαίως ἡ ἀπάτη αὕτη συμβαίνει εἰς τοὺς πλείστους, ἀλλ' ὑπάρχουσιν τινες, οἱ ὅποιοι ὑποφέρουσιν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους καὶ ὁ Ἕινος οὐδέποτε ἐλητημόνησε τὴν σκληρὰν ἐκείνην δοκιμασίαν τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ζωῆς του, ἥτις εἶναι τὸ ἀντικείμενον τοῦ Intermezzo.

Ἄλλως τε, ὡς πολλὰκις συμβαίνει, ἡ κόρη ἥτις ἐθάρυνεν εἰς τὴν ὑπαρξίν του ποιητοῦ, δὲν ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐξόχων ἐκείνων γυναικῶν αἰτινες, ὡς ἡ δούκισσα τῆς Ἀλβάνης, ἡ ἐρωμένη τοῦ Ἀλφίερη, εἶναι προορισμέναι νὰ παράγωσι μεγάλα πάθη καὶ νὰ καταπλήττωσι τὴν ὑψίλιον. Ξανθὴ, λευκὴ, ῥοδίνη, ὠραία ὅπως αἱ γερμανίδες, ἦτο φιλόρεσκος, ἐπιπόλαιος καὶ πρὸς τοὺτοις κακῇ ὀλίγον καὶ δι' ἰδιοτροπίαν καὶ δι' ἀγνοίαν. Οἱ ἀρχαῖοι παρίσταν τὴν ψυχὴν ὑπὸ τὸ σχῆμα τοῦ ὁμωνύμου ἐντόμου. Ὡς Ψυχὴν ἡ γυνὴ αὕτη ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας τῆς τὴν λεπτοφυῆ ψυχὴν τοῦ ἐραστοῦ καὶ τῇ ἐπέβαλε πάσας τὰς βασάνους ὡς τὰ μικρὰ παιδιὰ ἐπιβάλλουσιν εἰς τὰς χρυσαλλίδας. Ἰσως δὲν τὸ ἔκρινεν ἀπὸ κακίαν, καὶ ὅμως ἡ κυανὴ καὶ ὑπερύβροτος κόρης ἔμεινεν εἰς τὰ δάκτυλά τῆς, τὰ λεπτοφυῆ πτερά τῆς ἐκερματίσθησαν καὶ τὸ πτωχὸν ἔντομον διέφυγε τετραυματισμένον. Ἀργότερα θὰ ἐκδικηθῇ διὰ φλογερᾶς εἰρωνείας, ἥτις μεγαλυνομένη βαθμηδὸν ὁρμᾷ, πλανᾶται ἐλευθέρως καὶ περικαλύπτει τὸν κόσμον ὅλον ἀπὸ τῆς γῆς ἄχρι τοῦ ἐξόμου οὐρανοῦ· σήμερον ὅμως ψάλλει αὐτὴν διὰ στροφῶν δακρυβρέκτων· εἶναι τοσοῦτον ἄληθης ἡ λύπη αὕτη, αἱ στροφαὶ αὗται ρυθμίζουσιν εἰς τοσοῦτον τοῦς παλμούς τῆς καρδίας σας, ὥστε κραυγὴ τις ἐνδόμυμος ἀκούσιως ἡμῶν τοῖς ἀνταποκρίνεται. Φαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς ἤκουσε τοὺς λυγμούς σας καὶ ὅμως οἱ στίχοι του εἶναι ἔκφρασις τῶν ἰδίων αὐτοῦ λυγμῶν. Ὅ,τι ὅμως ἀποτελεῖ τὸ κύριον θέλημα τοῦ Intermezzo εἶναι τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ἀπρσποήτων.

Οὐδὲν ὑπερβολικὸν παρέχει ἡ ἔκφρασις ἐκείνη τῆς ὁδῆς καὶ κατηφείας, αἱ παραβολαὶ του, αἱ εἰκόνες του οὐδὲν περιέχουσι το ἐξοργισμένον· πάσων δὲν ὄνειροπολεῖ αὐτοχειρίαν ὡς ὁ Βέρτερ, ὡς ὁ Ὄρτις. Ἀντὶ νὰ καταρᾶται τὴν σπαράζασαν τὴν καρδίαν του, φροντίζει ν' ἀποκοιμίσῃ τὸ ἄλγος του. Βαυκαλίζει αὐτὸ θωπευτικῶς μετὰ μερίμνης ἁλλοκότου. Ψάλλει εἰς ἑαυτὸν ᾠσματα, διηγείται εἰς ἑαυτὸν τὰ ἰδιὰ του ὄνειρα, ἀνακαλεῖ πολλὰς εἰκόνας ἀνεφίκτου γλυκύτητος. Τίς μήτηρ ἠδύνατο νὰ ἔγῃ θωπευτικοτέραν γλῶσσαν ἵνα πρᾶνῃ τὸ θρηνοῦν νεογέννητον βρέφος τῆς; δὲν τὸν τυφλῶνει τοσοῦτον ὁ ἔρως του ὥστε νὰ συγκρίνῃ τὴν ἐρωμένην του μετὰ τὸν ἥλιον ἢ μετὰ τὰ ἄστρα ὡς ὁ Πιτράρχης. Τὸ ἄλγος του, ὁ θαυμασμός του συγκινοῦνται ἐπίσης ἁληθῶς, φυσικῶς. Ἰδοὺ διατί τὸ Intermezzo εἶναι ἀριστούργημα, ποίημα μὴ ἔχον οὔτε ἴσον οὔτε ὅμοιον.

Ὅλως ἁλλοίως φύσεως ἔργον εἶναι τὸ ποίημά του τὸ ἐπιγραφόμενον *Ἡ ἐπιστροφή* (Heimkehr). Ὁ ποιητὴς ἐπανακάμπτει μετὰ τὰς ὁδοπορίας του εἰς τοὺς τόπους τῶν παθῶν του εἶναι πάντοτε κατηφής, ἡ καρδία του αἰμάσσει πάντοτε, δὲν ζητεῖ ὅμως πλέον νὰ κοιμίσῃ τὸ πάθος του· ἐκρήγνυται, ὁ κόσμος δὲν ἔχει πλέον δι' αὐτὸν τὸ αἶθριον ἐκεῖνο κάλλος, ὅπερ ἔφαλεν ἄλλοτε τόσον ἐπιτυχῶς· οἱ παραβιασθέντες ὄρκοι, οἱ προδοθέντες ἔρωτες φωτίζουν ἀποτροπαίως πρὸ τῶν ἀπογοητευθέντων ὀφθαλμῶν του τὰς ἐλευσινότητας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· βυθίζεται εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν μελάνων ἀβύσσων καὶ ἀρέσκειται πρὸ τῶν ἀπελπιστικῶν εἰκόνων του. Οὐδαμοῦ τάξις, οὐδαμοῦ νόμος· πανταχοῦ τὸ κακὸν, ἡ ἀδυναμία, ἡ ἀντίφασις, παντοῦ ἡ εἰρωνεία, ἢ ἔσπειρει ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον του καὶ ὁ μέγας ποιητὴς τοῦ Δορ Κισσώτου ἀπεριμήθη εἰς τὸν ἰδικόν του. Ὁ κύκλος τῶν πικρῶν αὐτῶν στροφῶν ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τοῦ βιβλίου τῶν ᾠδῶν· ἐν αὐτῷ καταφαίνεται ἡ ἀπότομος ῥῆξις μεταξὺ τῆς ἀθώας νεότητος τοῦ συγγραφέως καὶ τῆς φιλεκδικίου πείρας του. Τὸ μίγμα τῆς κατηφείας καὶ τῆς ὀργῆς, τῆς ἐκλειπούσης αἰθρίας καὶ τῆς ἐξυπνώσης εἰρωνείας ἀντανακλῶνται ἐν αὐτῷ θαυμασίως. Τὸ ταπνενὸν ἐν τῷ Intermezzo παράπονον τοῦ ποιητοῦ διεδέχθησαν λόγοι περιφρονητικοὶ καὶ εἰκόνες πένθιμοι, ἐν αἷς εἰσχωρεῖ ἐνίοτε ὁ γέλως, πλὴν γέλως μεγαγχολικὸς ἐτι. « Πόσον κακῶς εἶναι κατεσκευασμένος ὁ κόσμος! ἀνακράζει πόσον πλήρης ἀτελῶν ἑρεπίων! Ὁ ἀναζητήσω γερμανόν τινα καθηγητὴν, ὅστις νὰ μοῦ συνθέσῃ τι ἐξ ὧν αὐτῶν τῶν τριμμάτων. Μὲ τὸν νυχτικόν του σκοφον καὶ τὰ

βάκη τοῦ κοιτωνίτου του θά στυώσῃ, εἶμαι βέβαιος, ὅλας τὰς ὁπὰς τοῦ καταρρέοντο· αὐτοῦ οἰκοδομήματος ».

Ὁ φιλόσοφος αὐτὸς εἶναι ὁ Ἐγγελοῦ ὅστις μετὰ τῆς νεάνιδος ἐκείνης ἐνεφύσησε τὸν χειμῶνα καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν εἰς τὴν θερμὴν καρδίαν τοῦ ποιητοῦ, ἐκεῖνος διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ αὐτὴ διὰ τῆς προδοσίας τῆς.

Τὸ βιβλίον τῶν ἀσμάτων καὶ τὰ Reisebilder¹ εἶναι ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ ἡ ἀρχὴ ἐποχῆς ὅλως νέας διὰ τὴν γερμανικὴν φιλολογίαν. Τὰ δύο αὐτὰ ἔργα ἀμιλλῶνται καὶ συμπληροῦσιν ἀλλήλα. Εἰς τὰ Reisebilder ἐδημοσιεύθησαν κατὰ πρῶτον πολλὰ ἐκ τῶν τεμαχίων, ἐξ ὧν ἐπλουτίσθη ἀργότερα. Τὸ βιβλίον τῶν ἀσμάτων· εἰς τὸ βιβλίον τῶν ἀσμάτων ὁ συγγραφεὺς ψάλλει τὸ λαμπρὸν καὶ παράδοξον ποίημα, ὃ τὰ Reisebilder θαυμασιῶς σχολιάζουν.

Εἶναι δύσκολον ν' ἀπεικονίσῃ τις τὴν ἐντύπωσιν ἣν ἐπροξένισεν ἐν Γερμανίᾳ ἡ δημοσίευσίς τῶν Reisebilder· ἀρκεῖ νὰ εἰπῶμεν ὅτι συνεφίλωσαν τὸν συγγραφέα μετὰ τοῦ κοινοῦ καὶ ἥνοιξαν εἰς αὐτὸν τὰς πύλας τῆς ἀθανασίας. Τὸ ἔργον αὐτὸ, ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἀξιοπαρατήρητον, εἶναι ἐπιτυχία προσελθούσα, οὕτως εἰπεῖν, ἐξ ἀποτυχίας. Ὁ ποιητὴς, ἵνα παρηγορηθῇ διὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ πρώτου ποιητικοῦ δοκιμίου του, ἤρχισε πάλιν τὴν σπουδὴν τοῦ δικαίου, ὡς εἴπομεν ἤδη, καὶ ἔπειτα πάλιν ἤρχισε νὰ περιηγήται. Τὰ Reisebilder εἶναι ὁ καρπὸς τῶν περιηγήσεων αὐτῶν.

Ἡ περιοδεία ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πόλιν Γοττίγγην, περιφημὸν διὰ τὰ χοιρομέρια καὶ τὸ πανεπιστήμιόν της. Φαίνεται δ' ἐπίσης ὅτι οἱ πόδες τῶν γυναικῶν τῆς Γοττίγγης εἶναι λίαν ἀξιοπαρατήρητοι, διότι ὁ πονηρὸς περιηγητὴς εἶχε σκοπὸν νὰ δημοσιεύσῃ ἐν ὑπόμνημα καὶ νὰ πραγματοποιηθῇ τὰ ἐξῆς ἀντικείμενα: 1) τοὺς πόδας ἐν γένει, 2) τοὺς πόδας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, 3) τοὺς πόδας τῶν ἐλεφάντων, 4) τοὺς πόδας τῶν γυναικῶν τῆς Γοττίγγης τοὺς ὁποίους ἐσχόπευε νὰ λιθογραφῇ, εἰς ἀντικατάστασιν τῆς εὐρῆς χάρτην σχήματος ἱκανῶς μεγάλου. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης διαιροῦνται κατὰ τὸν παραδοξολόγον ποιητὴν μας εἰς τέσσαρας κατηγορίας, εἰς φοιτητάς, εἰς καθηγητάς, εἰς φιλισταίους καὶ εἰς κτήνη. Ἡ τελευταία κατηγορία εἶναι καὶ ἡ πλέον πολυάριθμος. Ἄν τῶρα θέλετε νὰ ἰδῇτε τὴν εἰκόνα ἑνὸς φιλισταίου, ἀκολουθήσατε τὸν

ποιητὴν μας εἰς Μόναχον, εἰς τὴν ἑπαύλειν Χόμπες, ὅπου ὁ ζῦθος εἶναι ἀξιόλογος. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ φιλισταῖος εἶναι ὃν μὲ μορφὴν πεζοτάτην, μὲ ὀφθαλμοὺς πονηρῶς ἀνοήτους, μὲ ῥίνα ἀνεστραμμένην, καὶ τὸν συναντᾷ συνήθως εἰς τράπεζαν ξενοδοχείου· ἀρχίζει τὴν συνομιλίαν λέγων πρὸς ὑμᾶς μὲ φωνὴν βαρυτόνου.

— «Ὡραῖον καιρὸν κάμνει σήμερον.» Καὶ ἀλλοῖμονον, ἂν δὲν ἀποκριθῇτε ἀμέσως·

— «Τῷ ὄντι, ὁ καιρὸς εἶναι πολὺ ὥρατος.»

Ἄν δὲν τῷ ἀποκριθῇτε οὕτως, εἶναι ἔτοιμος νὰ σᾶς κάμῃ νὰ πληρώσῃτε ἀκριβὰ τὴν ὑποτιθεμένην ἀγενεϊάν σας, καὶ νὰ σᾶς ἐκδικηθῇ σκληρῶς ἀρπάζων τὰ καλῆτερα μέρη τοῦ φαγητοῦ, καὶ ἀφίνων εἰς ὑμᾶς τὴν ἐκλογὴν μεταξὺ τοῦ καρυκεύματος καὶ τῶν ὀστέων. Ὁ φιλισταῖος τῆς ἐπαύλειος Χόμπες ἐγεννήθη εἰς Βερολίνον, περιπαῖζει ἐπομένως ἀσπλάγχχνως τὸ Μόναχον, τὸ ὅποιον ἔχει τὴν ἀπαίτησιν νὰ ὀνομάζεται Νέαι Ἀθῆναι, ἐνῷ κατ' αὐτὸν οὐδαμοῦ ὑπάρχει ἀττικὸν ἄλας.

— «Ἀττικὸν ἄλας ὑπάρχει μόνον εἰς τὸ Βερολίνον, ἀνακράζει δυνατά. Ἰπάρχει ἐδῶ λευκὸς ζῦθος, ἀλλ' εἰρωνεῖα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ.»

— «Δὲν ἔχομεν εἰρωνεῖαν, ἀληθῶς, ἀποκρίνεται ἡ Νάννερλ, ἡ γοργὴ ζυθοπῶλις, ἥτις διέρχεται τρέχουσα, ἀλλὰ ζητήσατε ὅτι ἄλλο εἶδος ζυθοῦ θέλετε.»

Φεῦ! ἐν τῇ παροιμιᾳ αὐτῆς ἀθρότῃ ἡ Ἀθηναία τῆς Ἄρκτου ἐξέλαβε τὴν εἰρωνεῖαν ὡς ἰδιαιτέρον εἶδος ζυθοῦ, τὸ ἄριστον πάντων ἴσως, τὸ ἐκ Στεττίνου, καὶ ὁ ποιητὴς μας, ὅστις διὰ νὰ διασκεδάσῃ ἀπεφάσισε νὰ προσποιηθῇ τὸν Βαυαρὸν καὶ ν' ἀντικρούσῃ οὕτως ἐπιτυχῶς τὸν φιλισταῖον, φαίνεται πολὺ παροργισθεὶς ἀπὸ τὸ λάθος τῆς νεάνιδος, καὶ ἀρχίζει νὰ τὴν κατηγῇ ὡς ἐξῆς. Ἡ ὥραία Νάννερλ, ἡ εἰρωνεῖα δὲν εἶναι ζῦθος ἀλλ' ἐφεύρες τῶν κατοίκων τοῦ Βερολίνου, τῶν εὐφρεστέρων ἀνθρώπων τοῦ κόσμου, οἱ ὅποιοι πολὺ λυποῦνται ὅτι ἐγεννήθησαν ἀργὰ, καὶ δὲν ἠδυνήθησαν διὰ τοῦτο νὰ ἐφεύρωσιν τὴν πυρίτιδα. Ἐζήτησαν λοιπὸν νὰ κάμωσι μίαν ἀνακάλυψιν ἐπίσης σπουδαίαν καὶ ὠφελιμωτάτην καὶ εἰς ἐκείνους ἀκόμη οἱ ὅποιοι δὲν ἐφεύρον τὴν πυρίτιδα. Ἄλλοτε, ἀγαπητόν μου τέκνον, ὅταν κανεὶς ἐλεγεν ἢ ἔκαμνε μίαν ἀνοησίαν, ἢ διόρθωσις ἦτον ἀδύνατος. Ὅτι ἐγένεν ἐγινε, καὶ ἤρκουοντο μόνον νὰ εἰπῶσιν. «Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ζῶν.» Τὸ πρᾶγμα ἦτο δυσάρεστον. Εἰς τὸ Βερολίνον, ὅπου οἱ ἄνθρωποι εἶναι φρονιμώτατοι, καὶ ὁμως κάμνουσι τὰς περισσοτέρας ἀνοησίας, ἡτθάνοντο βαθέως τὸ

1. Ἀμβούργον 1825—1831.

δυσάρεστον αὐτό. Ὁ ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως προσεπάθησε νὰ διορθώσῃ τὸ δεινὸν διὰ σπουδαίων μέτρων. Διέταξε νὰ τυπώνωνται μόνον αἱ παχυλαὶ ἀνοησίαι, αἱ δὲ μικραὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπωνται παρὰ ἐν τῇ συνομιλίᾳ· καὶ ἡ ἀδεια αὕτῃ ἐδόθη μόνον εἰς τοὺς καθηγητὰς καὶ εἰς τοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους, διότι οἱ μικροὶ ἄνθρωποι δὲν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφράσωσι τὰς ἀνοησίας των εἰμὴ ἰδιαιτέρως. Δυστυχῶς ὅλα αὐτὰ τὰ μέτρα τοῦ ὑπουργοῦ εἰς οὐδὲν ἐχρησίμευσαν. Αἱ καταπιεζόμεναι ἀνοησίαι ἀνεφάνησαν ἰσχυρότεραι εἰς τὰς ἐκτάκτους περιστάσεις, εὗρον προστασίαν εἰς τὰ ἀνώτερα τῆς κοινωνίας στρώματα, καὶ διεδόθησαν εἰς τὰ κατώτερα. Ἡ θέσις ἦτο δεινὴ ὅτε τέλος εὗρεθῃ μέσον ὀπισθενεργόν, δι' οὗ πᾶσα ἀνοησία διορθοῦτο καὶ μεταβάλλετο μάλιστα εἰς εὐφύιαν. Τὸ μέσον αὐτὸ εἶναι ἀπλούστατον, καὶ συνίσταται εἰς τὸ νὰ κηρύξῃ τις, ὅταν εἴπῃ ἡ κάμη ἀνοησίαν, ὅτι ἤθελον νὰ εἰρωνευθῇ. Οὕτως, ἀγαπητόν μοι τέκνον, ὅλα προσδεύουσι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον· ἡ ἀνοησία μεταβάλλεται εἰς εἰρωνεϊάν, ἡ ἀνεπιτυχὴς κολακεία εἰς σάτυραν, ἡ φυσικὴ βαναυσότης εἰς ἐπιτήδειον περιπαιγμὸν, ἡ πραγματικὴ μωρία εἰς κωμικὴν δεξιότητα, ἡ ἀμάθεια εἰς ζωηρότητα πνεύματος, καὶ θὰ καταντήσης καὶ σὺ ἡ ἰδία νὰ γίνῃς ἡ Ἀσπασία τῶν νεωτέρων Ἀθηναίων.»

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην θύελλα φωνῶν ἀνυψοῦται· ζητοῦσι πανταχόθεν ζῆθον, καὶ ἡ μέλλουσα Ἀσπασία καταλείπει βιαίως τὸν Σωκράτην διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑψηλὴν τῆς ἥδους λειτουργίαν. Τὸ ἀφρόεν νέκταρ χύνεται ἐκ νέου εἰς τὰ κύπελλα καὶ μεταβαίνει πάραυτα εἰς τοὺς φλογεροὺς λάρυγγας τῶν μακαρίων τοῦ Ὀλύμπου· Χόμπες πρὸς μεγάλην εὐχαρίστησιν αὐτῶν καὶ πρὸς μεγάλην ἀπελπισίαν τοῦ κατοίκου τοῦ Βερολίνου ὅστις λέγει χλευάζων·

— «Αὐτοὶ εἶναι οἱ Ἀθηναῖοι σας ; »

Προσβληθεὶς δὴθεν διὰ τὰς κακεντρεχεῖς ταύτας παρατηρήσεις ὁ προσποιούμενος τὸν Βαυαρὸν ποιητὴς μας, καὶ ἐπιδεικνύων ἰδιαιτέραν ἀδυναμίαν πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ τόπου του, προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὸν εὐφυᾶ ἐπιτιμητὴν ὅτι πρὸ ὀλίγου μόλις ἦλθεν εἰς τὸ Μόναχον ἡ ἰδέα νὰ περάσῃ ὡς νέαι Ἀθηναίαι καὶ ὅτι εἶναι συγγνωστόν, ἂν δὲν ἐσυνείθισεν ἀκόμη εἰς ἐπάγγελμα, ὅπερ ἐσχάτως ἀνέλαβε. «Μόνον διὰ τὰ κατώτερα πρόσωπα, ἀγαπητέ μου φίλε, προσθέτει, εὗρομεν ὑποκριτὰς καὶ αἱ γλαυκεῖς, παραδείγματος χάριν, καὶ οἱ συκοφάνται καὶ αἱ φρόναι δὲν λείπουσι. Ἀλλ' ὑπάρχει μεγάλη σπάνις τῶν δυναμένων νὰ

παραστήσωσι τ' ἀνώτερα πρόσωπα, καὶ δι' αὐτὸ πολλὰκις ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἄτομον ἀναγκάζεται νὰ παραστήσῃ πολλὰ συγχρόνως. Οὕτως ὁ ποιητὴς μας ὁ ψάλλον τούς γλυκεῖς ἔρωτας τῶν νεανιῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐπιφορτισθῇ καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους τὴν θρασύτητα· ἀλλὰ δύναται πάντα νὰ κατορθώσῃ, ἔχει ὅλα τὰ προσόντα μεγάλου ποιητοῦ, ἐκτὸς ἴσως τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς φαντασίας, καὶ ἂν εἶχε χρήματα, θὰ ἦτο καὶ πλούσιος. Ἀλλὰ τὴν ποιότητα ἀναπληροῖ παρ' ἡμῖν θαυμάσιος ἡ ποσότης. Ἐνα καὶ μόνον μέγαν γλύπτην ἔχομεν, ἀλλ' εἶναι ὁ Κῦριος Λέων. Ἐνα καὶ μόνον μέγαν ῥήτορα ἔχομεν, ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ Δημοσθένης δὲν ἠδύνατο νὰ λαλήσῃ ὡς αὐτὸς κατὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ ζυθοῦ φόρου ἐν τῇ Ἀττικῇ. Ἐὰν δὲν ἐφαρμακεύσαμεν ἀκόμη κανένα Σωκράτην, εἰς τοῦτο δὲν μᾶς ἐμπόδιζε βέβαια ἡ ἔλλειψις τοῦ κωνείου. Ἀν ἀκόμη δὲν ἔχωμεν δῆμον, δηλαδὴ λαὸν ὁλόκληρον δημαγωγῶν, δυνάμεθα ὁμῶς νὰ παρουσιάσωμεν ἐν σπάνιον ἀντίτυπον τοῦ εἰδους αὐτοῦ, ἕνα δημαγωγὸν ὅστις ἀΐζει μόνος ὁλόκληρον δῆμον καὶ πλήρη στρατὸν φλυαρῶν, μυγοχαυτῶν, δειλῶν καὶ ἀνυποδύτων τοῦ αὐτοῦ εἰδους καὶ . . . ἰδοὺ αὐτός ! »

Ὁ Φιλισταῖος ἐφαίνετο μὴ προτέχων πολὺ εἰς τοὺς λόγους μου. Ἀντικείμενα ὠραιότερα εἶχον ἐφελκύσει τὴν προσοχὴν του καὶ μὲ διέκοψεν αἰφνης ἀναφωνῶν·

— «Μὲ συγχωρεῖτε ἂν σὰς διακόπτω, ἀλλ' εἰπατέ μοι τί σκύλος εἶναι ἐκεῖνος ἐκεῖ ; »

— «Εἶναι ἄλλος σκύλος.»

— «Δὲν ἐννοεῖτε ! Σὰς ὁμιλῶ περὶ τοῦ μεγάλου ἐκείνου σκύλου μὲ λευκάς τρίχας καὶ χωρὶς οὐράν.»

— «Ἀγαπητέ μου κύριε, εἶναι ὁ σκύλος τοῦ νέου Ἀλκιβιάδου.»

— «Ἀλλὰ, προσέθεσεν ὁ φιλισταῖος, δὲν μοι λέγετε, σὰς παρακαλῶ, ποῖος εἶναι ὁ νέος Ἀλκιβιάδης ; »

— «Ἐμπιστευτικῶς σὰς λέγω ὅτι ἡ θέσις εἶναι ἀκόμη κενὴ εἰς τὰς νέας Ἀθήνας· πρὸς τὸ παρὸν ἔχομεν μόνον τὸν σκύλον.»

Ἀλλ' ἰδοὺ μεταβαίνομεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Βλέπων τὰς χλοερὰς ὄχθας τοῦ Ταμέσεως, ὁ παραδοξολόγος μεταβάλλεται εἰς ποιητὴν· αἱ ἀηδόνες ἀφυπνίζονται εἰς πάσας τῆς καρδίας του τὰς γωνίας. «Γῆ τῆς ἐλευθερίας, ἀναφωνεῖ, χαῖρε ! χαῖρε ἐλευθερία, νέε ἦλιε τοῦ ἀνανεουμένου κόσμου !

Οἱ ἀρχαῖοι ἤλιοι, ὁ ἔρως καὶ ἡ πίστις, ἀπεσβέσθησαν, ἐψυχράνθησαν καὶ δὲν δύνανται πλέον οὔτε νὰ φωτίσωσιν οὔτε νὰ θερμάνωσιν. Ἡρμώθησαν οἱ παλαιοὶ μυρτῶνες, οἱ ὅποιοι ἄλλοτε ἔβριθον κατόικων, καὶ μόλις δειλοὶ τινες παραμένουσιν ἀκόμη εἰς τὰ πυκνὰ ἄλση τῆς τρυφερότητος. Καταβρέουσιν οἱ γηραιοὶ ναοὶ, οὐδ' ἀνύψουν ἄλλοτε εἰς θαυμάσιον ὕψος γενεαὶ εὐτόλμως εὐσεβεῖς, θέλουσαι ν' ἀνιδρύσωσι τὴν πίστιν των μέχρις οὐρανοῦ. Καταπίπτουσι βαθμυδὸν καὶ οὐδ' οἱ ἐν αὐτοῖς θεοὶ πιστεύουσι πλέον εἰς ἑαυτούς· οἱ ὑπάρχοντες ἐγήρασαν καὶ ὁ αἰὼν μας δὲν ἔχει ἀρκετὴν φαντασίαν, ὥστε νὰ πλάσῃ νέους. Πᾶσα ἡ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ἐνυπάρχουσα δύναμις μεταβάλλεται σήμερον εἰς ἔρωτα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἴσως ἡ ἐλευθερία εἶναι ἡ θρησκεία τῆς ἐποχῆς μας, θρησκεία μὴ διδασκομένη εἰς τοὺς πλουσίους ἀλλ' εἰς τοὺς πένητας, θρησκεία ἔχουσα καὶ ἀποστόλους καὶ μάρτυρας καὶ ἰσχαριώτας.»

Ἀλλ' ἀγνοῶ πῶς κατὰ τύχην, τύχην εὐφροσύνης, τὴν προφανῶς, ὁ περιηγητὴς μας συναντᾷται πανταχοῦ πρὸς ἓνα οἰονόητο φιλισταῖον· αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ φιλισταῖος ὀνομάζεται ὁ κίτρινος ἄνθρωπος.

— «Ἐνθουσιῶδη νεανία, λέγει εἰς τὸν ποιητὴν, δὲν θὰ εὕρῃς ὅ,τι ζητεῖς. Ἐχῇς ἴσως δίκαιον, νομίζων ὅτι ἡ ἐλευθερία εἶναι θρησκεία νέα, ἥτις θὰ ἐξαπλωθῇ ἐπὶ πάσης τῆς γῆς. Ἄλλ' ὅπως ἄλλοτε ἕκαστος λαὸς παραδεχόμενος τὸν χριστιανισμόν, μετέβαλλεν αὐτὸν συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὸν χαρακτῆρά του, οὕτως ἕκαστος λαὸς θὰ λάβῃ ἀπὸ τὴν νέαν θρησκείαν μόνον ὅ,τι συμβιβάζεται πρὸς τὰς ἐπιτοπίους ἀνάγκας καὶ τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα.» Καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ κίτρινος ἄνθρωπος παραδίδεται εἰς ἀπείρους παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἀγγλων, τῶν Γάλλων, καὶ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν σχέσεών των συμπεραίνει δὲ ὡς ἑξῆς. «Ὁ Ἄγγλος, λέγει, ἀγαπᾷ τὴν ἐλευθερίαν ὡς γυναῖκα νόμιμον, τὴν κατέχει καὶ δὲν τὴν μεταχειρίζεται μὲν μετὰ μεγάλης τρυφερότητος, ἀλλ' ἡξεῦρε ἐν ἀνάγκῃ νὰ τὴν ὑπερασπισθῇ κατ' ἀνδρὸς, καὶ δυσυχία εἰς ἐκεῖνον ὅστις παρειοδύσῃ εἰς τὸ ἱερόν του κοιτῶνος, εἴτε ἐραστὴς εἴτε κλητὴρ εἶναι. Ὁ Γάλλος ἀγαπᾷ τὴν ἐλευθερίαν ὡς τὴν μνηστὴν τῆς ἐκλογῆς του, τὴν λατρεύει, φλογίζεται, γονυπετεῖ ἐνώπιόν της, μὲ ὑπερβολικὰς διαμαρτηρήσεις ἔρωτος, μάχεται θανάσιμως δι' αὐτὴν καὶ δι' αὐτὴν κάμνει χιλίας ἀνοησίας. Ὁ Γερμανὸς ἀγαπᾷ τὴν ἐλευθερίαν ὡς ἀγαπᾷ τὴν γραῖαν μάμμην του.»

Ὡς γνωστὸν, ὁ ἄνθρωπος εἶναι παράδοξον πλάσμα· ἐν τῇ πατρίδι παραπονεῖται ἀπαύστως· πᾶσα ἀνοησία, πᾶσα ἀνεπιτηδεύτης τὸν παροργίζει, ἐπιθυμεῖ ὡς τὰ παῖδιά ν' ἀπελευθερωθῇ καὶ νὰ τρέξῃ εἰς τὸν εὐρὺν κόσμον· ἀλλ' ἅμα πραγματικῶς εὐρεθῇ εἰς τὸν εὐρὺν αὐτὸν κόσμον, τὸν εὐρίσκει λίαν εὐρὺν δι' αὐτὸν καὶ ποθεῖ ἐνδομύχως τὰς περιορισμένας ἀνοησίας καὶ τὰς μικρὰς ἀνεπιτηδεύτητας τῆς πατρίδος. Αὐτὸ ἔπαθε καὶ ὁ ποιητὴς μας μεταβὰς εἰς τὴν Ἀγγλίαν. «Μόλις ἔπαυσα νὰ βλέπω τὰ παράλια τῆς Γερμανίας, λέγει, καὶ ἀφυπνίσθη ἐντός μου ἀργότερον τοῦ δέοντος παράδοξος ἔρως πρὸς τὸν νυκτικὸν πῖλον τῶν Τευτόνων καὶ πρὸς τὸν μεσαιωνικὸν σχηματισμὸν τῆς κόμης των οὐς πρὸ ὀλίγον ἀπεστρεφόμεν' ὅτε οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἀπώλεσαν τὴν πατρίδα, ἐπανεῦρον αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ. Ἡ φωνὴ μου ἐπομένως εἶχέ τι συγκεκινημένον ὅταν εἰς τὸν κίτρινον ἄνθρωπον ἀπεκρίθην·

— «Ἀγαπητέ μοι Κύριε, μὴ κατηγορεῖτε τοὺς Γερμανούς. Ἐὰν βεμβάζωσιν, ὑπάρχουσι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν οἱ ὅποιοι ἐρέμβασαν τόσον ὥραια πράγματα, ὥς δυσκόλως ἤθελα ἀνταλλάξαι αὐτὰ πρὸς τὴν ἐξυπνον πραγματικότητα τῶν γειτόνων μας. Ἀφοῦ ὅλοι ἡμεῖς κοιμώμεθα καὶ βεμβάζομεν, δυνάμεθα ἴσως νὰ μὴ ἔχωμεν ἀνάγκην ἐλευθερίας, διότι οἱ τύραννοί μας κοιμῶνται ἐπίσης καὶ ἐπομένως ὄνειροπολοῦσι μόνον τὴν τυραννίαν. Ὅτε οἱ καθολικοὶ Ῥωμαῖοι μᾶς ἐδήμευσαν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ βεμβασμοῦ, τότε μόνον ἐξηγέρθημεν, κατέστημεν ἄνδρες πολέμου, ἐνίκησαμεν καὶ μετὰ ταῦτα ἐκοιμήθημεν πάλιν βεμβάζοντες. Ὡ, Κύριε, μὴ περιγελάτε τοὺς βεμβαστάς μας, διότι αὐτοὶ ἐνίοτε, ὡς ὑπνοβάται, λέγουσι θαυμάσια πράγματα κοιμώμενοι, καὶ οἱ λόγοι των καθίστανται τότε σπόροι τῆς ἐλευθερίας. Οὐδεὶς δύναται νὰ προμαντεύσῃ τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων· ἴσως Ἄγγλος σπληνιῶν βαρυνθεὶς τὴν σύζυγόν του θέσῃ μίαν ἡμέραν σχοινίον εἰς τὸν τράχηλόν της καὶ ὑπάγῃ νὰ τὴν πωλῇ εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Σμιθφίλδης. Ὁ κοῦφος Γάλλος θ' ἀπιστήσῃ ἴσως εἰς τὴν μνηστὴν του, θὰ τὴν ἐγκαταλείψῃ καὶ θὰ ὑπάγῃ ψάλλον καὶ χορεύων νὰ προσηλωθῇ εἰς τὴν πρώτην τυχοῦσαν γυναῖκα. Ἀλλ' ὁ Γερμανὸς οὐδέποτε θ' ἀποβάλῃ τῆς οἰκίας του τὴν γραῖαν μάμμην του, θὰ φυλάξῃ πάντοτε δι' αὐτὴν μικράν τινα θέσιν παρὰ τῇ ἐστία, ὅπου αὐτὴ θὰ δύναται νὰ διηγῇται παραμύθια εἰς τὰ ἑκαμβὰ παῖδιά. Ἄν ποτὲ, ὃ μὴ γένοιτο, ἡ ἐλευθερία ἔχαντο ἐκ τῆς γῆς ὀλοκλήρου, βεμβαστὴς τις Γερμανὸς ἤθελε τὴν ἐπανεῦρε εἰς τοὺς βεμβασμούς του.»

Ἄλλ' ὁ κίτρινος ἄνθρωπος δὲν ἤθελε νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἡττήθη, καὶ ἔκλεισε τὴν συνομιλίαν διὰ τοῦ ἐξῆς ἀπελπιστικοῦ συμπεράσματος·

— « Ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰσότης δὲν εὐρίσκεται οὔτε ἐδῶ οὔτε ἐκεῖ ἐπάνω· οἱ ἀστέρες οὗτοι δὲν εἶναι ἴσοι· ὁ εἷς εἶναι μεγαλειότερος καὶ λαμπρότερος τοῦ ἄλλου· ὅλοι ὑπακούουσιν εἰς νόμους διαγεγραμμένους, εἰς νόμους σιδηροῦς... Ἡ δουλεία ὑπάρχει καὶ ἐν οὐρανῷ ὡς καὶ ἐπὶ γῆς.

Ἄλλ' ὡς εἰκὸς ἡ Ἀγγλία δὲν δύναται ν' ἀρέσῃ εἰς τὸν ἔνθουον θαυμαστὴν τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῆς Γαλλίας. Ἰπάρχει εἰς Λονδίνον ἀγαλμα προσβάλλον καιρίως τὸ νευρικὸν σύστημα τοῦ ποιητοῦ ὁσάκις τὸ βλέπει, καὶ τὸ βλέπει συχνά διότι ἡ ἀγγλικὴ εὐγνωμοσύνη ἀνέστησεν αὐτὸ εἰς πᾶσαν πλατεῖαν καὶ ὑπὸ πᾶν σχῆμα. Τὸ ἀγαλμα τοῦτο εἶναι τοῦ δουκὸς Οὐελινγκτῶνος. Τῷ φέρει τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν ἣν φέρει εἰς τὸν Δὸν Ζουὰν τοῦ ἀριστοργήματος τοῦ Μόζαρτ τὸ ἀγαλμα τοῦ ταξιάρχου. Δι' αὐτὸ ὁ ποιητὴς μας σπεύδει νὰ φθάσῃ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας, τοῦ τόπου τῶν ὀνείρων του, τῆς Ἰταλίας, τοῦ εὐγενοῦς αὐτοῦ ἀσύλου πάσης εὐγενοῦς διανοίας.

Οὐδέποτε καλλιτέχνης συνήνωσεν εἰς ἓν ψέλιον πολυτιμότερους λίθους, οὐδέποτε Σουλτάνος ἔκλεισε εὐωδέστερα ἄνθη εἰς τοὺς κήπους του ἢ ὁ Ἔϊνος εἰς τὰς σελίδας, ἃς ἀφιερῶ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἄν ἡ Ἰταλία εἶναι ὡς λέγουσιν ὁ κήπος τοῦ κόσμου, βεβαίως ὁ Ἔϊνος ἐγλύψε τὰς πύλας τοῦ κήπου τούτου· δυστυχῶς αἱ πύλαι αὗται θὰ μείνωσι κεκλεισμέναι εἰς ἡμᾶς, διότι ὑπερέβημεν ἤδη κατὰ πολὺ τὰ ὅρια, ἐν οἷς ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἡ σπουδὴ αὐτῇ.

Ὁ ποιητὴς ἤρχισε τὸ ποιητικὸν τοῦ στάδιον διὰ τοῦ βιβλίου τῶν ἀσμάτων, στόνου ἔρωτος· τὸ ἔκλεισε διὰ τοῦ βιβλίου τοῦ Λαζάρου, στόνου ὀδύνης.

Πόσαι πλάναι καὶ πόσαι ἀπογοητεύσεις χωρίζουσι τὰ δύο ταῦτα ἔργα· ἐκεῖνος ὅστις ἐνόμισεν ἑαυτὸν θεόν, ἐπὶ τῇ διαβεβαιώσει τοῦ Ἐγγέλου, κατέστη ἄνθρωπος, ἦττον ἢ ἄνθρωπος, σκιά, σκελετός. Πρὸ ὀκτώ ἐτῶν στενάζει ἐπὶ κλίνης βασάνων, ἀναγκαζόμενος ν' ἀνεγερῇ διὰ τῆς χειρὸς τὰ βλέφαρα, ὅταν θέλῃ νὰ ἰδῇ τὸ φῶς, αὐτὸς ὅστις ἄλλοτε ἠσώτευσεν αὐτὴν πανταχοῦ. Κατὰ τὴν μακρὰν αὐτὴν ἀγωνίαν παριστᾷ τὸ ἔκτακτον φαινόμενον ψυχῆς ζωῆς ἄνευ σώματος, διανοίας ὑπαρχούσης ἄνευ τῆς ὕλης· τὸσον ἡ ἀσθένεια κατέφαγε τὸ σῶμά του, σῶμα ἀγάλατος· ὁμοιάζει τὸν Λάζαρον ἐξερχόμενον τοῦ τάφου του, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔτι εἶναι ὥραϊος

διότι ἡ μεγαλοφυΐα ἀναγεννᾷ τὴν νεκρὰν του μορφήν καὶ δὲν καταλείπει ἄχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τὸν ἐκλεκτὸν τῆς. Ἰπὸ τὰ κεκμηκότα βλέφαρά του ἡ ζωὴ ἐξακολουθεῖ νὰ τοξεύῃ ἀστραπὰς φαινὰς καὶ τὰ μεμαραμένα χεῖλη του εὐρίσκουσι πάντοτε φωνὴν διὰ νὰ ψιθυρίσωσι σελίδας θελκτικὰς, διὰ νὰ πλάσωσι στροφὰς πτερωτάς, διὰ νὰ οἰκτείρωσι ἢ κομωδῇσωσι ὅλα καὶ ὅλους, καὶ τὰς ἰδίας ἔτι βασάνους. Ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ μὲνῃ ὀρθίος, ἡ νοσκόμος του ἠναγκάζετο νὰ τὸν κρατῇ, καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγέ ποτε πρὸς φίλον, ἐρωτῶντα περὶ τῆς ὑγείας του· « Δὲν εἶμαι πολὺ κακὰ· καθὼς βλέπεις, αἱ γυναῖκες μὲ θωπεύουσι πάντοτε ». Οὕτως ἐλάλει ὀλίγας πρὸ τοῦ θανάτου του ἡμέρας.

Ὁ Ἔϊνος ἀπέθανε τὴν 17 Φεβρουαρίου 1856.

Ἡ καλύπτουσα τὰ ὁστά του πλάξ ἀντὶ παντὸς ἐπιταφίου φέρει τὰς δύο λέξεις «*Εἰρῆκος Ἔϊνος*»· ἀρκούσιν αὗται, διότι πᾶς ἔπαινος εἶναι περιττός.

Ἡ Δυσσελδὸρφ, ἡ εὐφυὲς πατρίς του, σκέπτεται ἀκόμη, ἂν πρέπη νὰ μετακομίσῃ τὴν κόνιν του ἐν Γερμανίᾳ· καὶ ὁ Βολταῖρος ἀργὰ ἀνεπαύθη εἰς τὸ Πάνθεον. Μόνον ὅταν ὁ ἥλιος τοῦ 1789 λάμψῃ ἐπὶ τῆς Γερμανίας, θὰ ἐνόσησῃ αὕτη πόσις νοῦς καὶ πόσις καρδιά περιέχεται ὑπὸ τὴν πλάκα, ὅπου ἐχάραχθησαν αἱ δύο λέξεις· Εἰρῆκος Ἔϊνος.

ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ ΑΣΩΠΙΟΣ.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ.

ΑΙ ΔΥΩ ΕΡΩΜΕΝΑΙ.

(Συνέχεια ἰδὲ φύλ. 4).

VI.

Δὲν εἶχον παρέλθει ἔκτοτε περισσότεραι τῶν δεκαπέντε ἡμερῶν, καὶ ὁ Βαλεντίνος, ἐξερχόμενος ἐκ τῆς Κυρίας Δελωναί, ἐλησμονήσῃ τὸ ῥινόμακτρον τοῦ ἐπὶ μιᾷς ἐδρας. Ὅταν ὁ νέος ἀνεχώρησεν, ἡ Κυρία Δελωναί ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὸ ῥινόμακτρον, καὶ παρατηρήσασα τυχαίως τὸ ἐπ' αὐτοῦ κέντημα, εἶδεν ἐν I καὶ ἐν II λεπτῶς ἐνυφασμένα. Τὰ γράμματα ταῦτα δὲν ἦσαν τὰ ἀρχικὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Βαλεντίνου· εἰς ποῖον λοιπὸν ἀνῆκε τὸ ῥινόμακτρον; Τὸ ὄνομα τῆς Ἰσαβέλλης Πάρνης ποτὲ δὲν τὸ εἶχεν ἀκούσει προφερόμενον· ὅθεν ὁ νοῦς τῆς χήρας ἀπεπλανᾷτο εἰς ματαιὰς εἰκασίας. Περιέστρεφε καθ' ὅλα τὰ μέρη τὸ ῥινόμακτρον, καὶ παρετῆρει πότε τὸ ἐν του ἄκρον, πότε τὸ ἄλλο, ὡς ἂν ἤλπιζε ν' ἀνα-